

MỘT VÀI HIỆN TƯỢNG TIÊU CỰC TRONG THANH NIÊN HIỆN NAY VÀ CÔNG TÁC GIÁO DỤC, VẬN ĐỘNG THANH NIÊN

LÊ THỊ NGỌC DUNG*
HỒ BÁ THÂM**

Trong thời kỳ kinh tế thị trường và xu hướng toàn cầu hoá, các bậc cha mẹ và những người lớn tuổi không khỏi lo lắng về sự xuống cấp đạo đức, sa sút về tinh thần của một số thanh niên hiện nay, kể cả nhóm thanh niên thuộc tầng lớp trí thức của xã hội.

Hoài bão của thanh niên ngày nay cụ thể, thiết thực có phần ảnh hưởng của nền kinh tế thị trường, thiếu đi cái chất lãng mạn, bay bổng, đầy đam mê của nó, hay nói rõ hơn là thiếu chất lý tưởng vì mục đích phấn đấu cho một xã hội tốt đẹp hơn như là mục tiêu cao quý của cuộc đời.

Các bậc cao niên cứ thắc mắc hoài: nguyên nhân nào mà dường như một số thanh niên ngày nay sống thiếu lý tưởng, hoài bão, ít chú ý về đạo lý, khác hẳn thế hệ thanh niên trước đây phấn đấu và đã hy sinh quên mình vì mục tiêu độc lập, tự do của dân tộc. Vì sao cha ông chúng ta, trong điều kiện gian khổ, đen tối nhất vẫn thấp sáng một lý tưởng cao đẹp cho cuộc đời mình và suốt đời phấn đấu cho lý tưởng đó? họ lo lắng rằng: Nếu Tổ quốc chúng ta lại bị xâm lăng, liệu thế hệ trẻ ngày nay có anh dũng kiên cường đứng lên bảo vệ đất nước như họ đã từng làm hay không? Hay bây giờ thanh niên có toàn tâm toàn ý để làm giàu

cho đất nước và vì một xã hội thật sự dân chủ hơn, văn minh hơn mà giám hy sinh lợi ích một phần của cá nhân hay không? Dù biết rằng bây giờ làm giàu cho bản thân cũng là góp phần làm giàu cho Tổ quốc và ngược lại. Bây giờ là cuộc sống đời thường và dựng xây, sự hy sinh không như hồi chiến tranh giữ nước, nhưng nếu thờ ơ với đất nước với nhân dân, chỉ biết duy nhất vì mình, chỉ lo cho cuộc sống bản năng, thì sẽ "giác mơ con đê nát cuộc đời con" (Chế Lan Viên). Không có ước mơ lớn thì làm sao có sự nghiệp lớn? Nếu ai cũng (triết lý) chỉ lo cái thiết thực cụ thể hàng ngày, không có người lo việc lớn hơn, có tầm xa hơn thì rồi xã hội và cuộc sống mỗi người, tương lai dân tộc sẽ ra sao?

Trước hết, chúng ta cùng nhau trao đổi thêm về một vài khía cạnh tiêu cực, lệch lạc và dự kiến hướng khắc phục, cải thiện tâm lý tiêu cực, lệch lạc ấy, nhằm xây dựng tâm lý đạo đức tiến bộ của một bộ phận không nhỏ (được chú ý trong bài này) giới trẻ, nâng tầm nhìn cả trí tuệ và tầm phấn đấu đạo đức, tạo nhân cách cho thế hệ trẻ hôm nay.

*Cán bộ nghiên cứu, Trung tâm KHXHNV, thành phố Hồ Chí Minh.

**TS. Trung tâm KHXHNV, thành phố Hồ Chí Minh.

Hiện nay đời sống tinh thần học sinh dù ở thành phố, cũng hết sức hời hợt và nghèo nàn, các em thờ ơ với tình hình thời sự, chính trị và hầu như không hoặc rất ít tham gia vào các hoạt động tập thể, phong trào, hoạt động xã hội, từ đó các em không nhận thức được giá trị đích thực của cuộc sống. Bản thân sự yếu kém về tinh thần này xuất phát ngay trong chương trình học, một chương trình sách giáo khoa và cách giảng thiên về khoa học tự nhiên kỹ thuật nhiều hơn hoặc dạy theo kiểu nhồi nhét để thi cử, thi đua, lập "thành tích".

Ở các trường phổ thông hiện nay, chúng ta dễ thấy nhiều em trầm trở thần phục bạn nào đi xe xin, ăn mặc trụng mốt, xài hàng hiệu, cho đó là thần tượng của mình, chứ không hề khâm phục những thành viên xuất sắc của lớp như trước đây nữa. Chúng ta khó có thể bắt gặp các em đọc những cuốn sách về kiến thức phổ thông chứ đừng nói chi đến tác phẩm văn học cổ điển hay sách chuyên đề. Các em không muốn mất thì giờ của mình vào đó nhưng lại sẵn sàng bỏ cả ngày, cả buổi để "chát" trước màn hình mong tìm kiếm các mối quan hệ chóng vánh và dễ dãi, để xem phim hành động, bạo lực với những tình tiết gay cấn đập thẳng vào cân não. Các em thích đọc truyện tranh với những câu nói cụt lủn khỏi cần ngữ pháp.

Trong tình yêu của giới trẻ dường như yếu tố bạo lực cũng đã xen vào. Thỉnh thoảng các vị phụ huynh lại giật thót người khi báo này đăng tin chàng trai bán chết người yêu rồi tự sát, báo kia đăng tin cô gái bị người yêu cũ tạt axít. Khi không hài lòng về kết cục mà mình không muốn, bạn trẻ chọn bạo lực để giải quyết vấn đề.

Vấn đề bạo lực ở học đường hiện nay là một điều hết sức đau lòng, nó nói lên một xã hội bị khủng hoảng, những giá trị truyền thống bị xuống cấp. Chấn chỉnh tình trạng này không phải ngày một ngày hai mà làm được, nó phải là nỗ lực của gia đình, nhà trường và toàn xã hội. Nhà trường phải xem lại cách học, cách dạy; xã hội phải đầu tư, nâng cao đời sống văn hoá tinh thần của người dân bằng những sản phẩm văn hoá tốt, sâu sắc.

Muốn giáo dục và lôi cuốn thanh niên tham gia vào các hoạt động của mình, các tổ chức Đoàn cần phải gần gũi thanh niên hơn nữa, phát động nhiều phong trào hấp dẫn và sôi động hơn nữa. Một số phong trào có khởi đầu khá tốt như: "Chiến dịch Mùa hè xanh", phong trào "Sinh viên 3 tốt", phong trào đăng ký tình nguyện viên phiên dịch cho khách du lịch trong lễ hội văn hoá Đất phương Nam, phong trào giữ gìn an ninh trật tự đô thị cần được củng cố và phát huy. Qua các phong trào này, thanh niên sẽ được rèn luyện tốt về nhân cách, đạo đức, lối sống, lý tưởng, có ý thức phục vụ cộng đồng, đồng thời rèn luyện thể lực tốt để có sức khoẻ học tập, công tác sau khi ra trường.

Giới trẻ ngày nay phát triển rất sớm về mặt sinh lý, 11 tuổi - 12 tuổi đã dậy thì; 13 tuổi nhiều em nữ đã cao tới 1m60, và hoàn toàn dồi dào sinh lực vào tuổi 15 - 17. Tuy nhiên, về mặt nhận thức, các em còn nhiều hạn chế. Nhà trường và gia đình chưa chú trọng giáo dục các em về mặt tư cách, về ý thức của một công dân đối với xã hội. Chúng ta đã cố công nhồi nhét thật nhiều kiến thức mà chúng ta cho là cần thiết đối với các em mà không cần biết các em

có cần chúng không và ý kiến phản hồi của các em ra sao ?

Ở gia đình, tai hại thay các em cũng chẳng được yên ổn hơn. Đó không còn là tổ ấm êm đềm cho ta thư giãn, cho ta trút mọi nỗi phiền muộn trên đời. Các em ít được quây quần bên mâm cơm mẹ nấu, có mặt đầy đủ cả bố và mẹ, tíu tít kể cho cả nhà nghe chuyện trường lớp, bạn bè. Và chẳng, cha mẹ cũng đâu có thời gian để nghe các em tâm sự, họ đã quá mệt mỏi sau một ngày vất vả mưu sinh. Tệ hơn nữa, cha mãi lo việc cha, mẹ lo việc mẹ, không ai ngó ngang đến con cái. Giữa cha mẹ và con cái dường như có một khoảng cách khó vượt qua. Khi nghe con nói về chuyện bạn bè, cha mẹ hầu như không đủ can đảm để khuyên răn điều gì ngoài chuyện cấm tiệt. Họ cho rằng: dù sao "chặn đường hươu chạy" còn hơn là vẽ đường cho tụi nó đi, lỡ đi sai tụi nó lại đổ thừa. Đây là cách nhìn nhận chưa đúng, cha mẹ cần tiếp cận để đồng cảm với con, hiểu được tâm trạng của con khi chúng muốn được trò chuyện, từ đó định hướng cho những hành động suy nghĩ của con. Các bậc phụ huynh không nên nghi ngờ mà xúc phạm, gây tổn thương cho con cái, không nên cấm đoán chuyện tình cảm của con mà không dựa vào diễn biến tâm lý hay hoàn cảnh thực tế. Nếu chỉ "phán" mà không "xét", chúng ta sẽ vô tình làm mất đi mối tâm giao với con, làm xa thêm khoảng cách vốn đã bị hàng loạt những cản trở khác. Đây là lý do khiến phần đông các bạn trẻ (70%) tìm bạn bè đồng trang lứa để thổ lộ và mưu cầu giúp đỡ khi gặp vấn đề nan giải. Đặc biệt, nhiều bạn trẻ khẳng định: có sự khác biệt trong nhận thức giữa hai thế

hệ. Người lớn thường làm khác với những điều họ nói; chẳng hạn, cấm con uống rượu trong khi mình thường xuyên say xỉn. Ngoài ra, nhiều bạn trẻ vì cảm nhận cha mẹ không hiểu mình nên dẫn đến những hành vi tiêu cực. Cảm thấy cô đơn trong chính căn nhà của mình, giới trẻ tìm tới tình yêu như một cứu cánh duy nhất hoặc phạm sai lầm do sự nông nổi, thiếu kinh nghiệm của mình. Sự nuông chiều, bao bọc nhưng thiếu hiểu biết có thể khiến cha mẹ mất đi đứa con thân yêu của mình. Trong vòng tay gia đình, con cái cần được giáo dục, uốn nắn để trưởng thành nhưng điều chúng cần còn là sự hiểu biết và tôn trọng. Nếu thiếu đi điều này, dù cố gắng bao nhiêu hai bên cũng khó tìm đến một mục đích chung. Mặt khác, công nghệ thông tin, ngoài những lợi ích không thể phủ nhận, còn đem lại một số ảnh hưởng tiêu cực tới giới trẻ. Do bản tính tò mò, ham hiểu biết, các em tiếp nhận thông tin qua mạng, qua sách báo, phim ảnh một cách ồ ạt, thiếu chọn lọc, không phân biệt tốt xấu. Cộng với việc thiếu khả năng điều chỉnh thông tin dẫn đến việc các em hành xử tự phát, vô ý thức, không phù hợp với những qui tắc, chuẩn mực của xã hội và trái pháp luật.

Không (hay ít ?) lý tưởng, không ... gắn bó với gia đình, bạn bè, thầy cô, không ... được trang bị kiến thức đúng đắn về tình yêu, về giới tính, về đạo lý..., nếu vậy, liệu những nguyên nhân trên có đưa thế hệ trẻ chúng ta đi vào bế tắc hoặc hành động nổi loạn ? Đã đến lúc chúng ta cần chú trọng vấn đề lĩnh hội các kiến thức khoa học xã hội và nhân văn trong nhà trường một cách thực sự chứ không phải để cho có lệ như trước đây nữa. Giờ văn học, các

em phải được thoải mái trao đổi, đánh giá cùng với thầy cô về áng văn chương này, về nhân vật kia, được phát biểu cảm tưởng của chính mình về cuốn truyện mà mình ưa thích... thay vì chỉ nghe và chép bài một cách thụ động. Qua đó, các thầy cô giáo hiểu hơn về thế giới nội tâm của giới trẻ, phát hiện những lệch lạc trong suy nghĩ để kịp thời uốn nắn. Việc giáo dục đạo đức trong nhà trường không nên chỉ mang nặng tính răn đe bằng những lời lẽ đao to búa lớn mà phải có những buổi tọa đàm, trao đổi về những bức xúc của giới trẻ, những vấn đề thú vị, hấp dẫn mà các em quan tâm, tránh lý luận, giáo điều và xa rời thực tiễn. Nhà trường cần đào tạo cho các em một khả năng tiếp nhận thông tin vừa nhanh nhạy, chính xác, vừa có chọn lọc đi kèm với sự hướng dẫn theo một quan điểm đúng đắn. Ở đây, chúng ta cũng phải thừa nhận rằng: báo chí và các phương tiện thông tin đại chúng có lúc dường như chỉ thiên về khai thác mảnh đất màu mỡ của tội phạm và hình sự mà ít quan tâm tới việc đưa những tấm gương người tốt, việc tốt và phát động thành phong trào để giới trẻ noi theo.

Chúng ta đã hô hào rất nhiều về sự cần thiết phải đưa giáo dục giới tính vào trường phổ thông, thế nhưng... cho tới nay nó vẫn bị xem nhẹ, chưa được giảng dạy chính thức, chỉ như một hoạt động ngoại khoá nếu không muốn nói là cứ phải giấu giấu, diêm diêm như đi "ăn trộm" vậy. Chắc chắn rằng, chẳng có ở một trường phổ thông nào các em được đàm luận công khai với giáo viên tâm lý học về tình dục, tình yêu, được hướng dẫn các phương pháp đúng đắn để tự bảo vệ mình, mặc dù các em đã có tình

cảm quyến luyến với bạn khác phái từ khi học lớp 7, lớp 8 do xu hướng dậy thì càng ngày càng sớm hơn. Chúng ta cần phải chấp nhận một sự thật là: giới trẻ hiện nay thông minh hơn, trưởng thành nhanh hơn và có cuộc sống tự do hơn, với đủ loại phương tiện vật chất bao quanh. Chính sự tiếp cận nhiều phương tiện thông tin đã tạo điều kiện cho các em dần dần khám phá sớm "thế giới người lớn". Đây là một trong những lý do làm gia tăng nạn "tình dục tuổi mới lớn" với tốc độ đáng sợ, cần được cảnh báo và ngăn chặn ở qui mô quốc gia.

Mặt khác, giáo dục giới tính luôn song hành với giáo dục tâm lý, đòi hỏi hỗ trợ bằng những công trình nghiên cứu thanh thiếu niên ở từng lứa tuổi cụ thể. Giáo dục giới tính phải được đưa vào trường học bằng cách dạy làm cho giới trẻ và sinh viên hiểu về ý nghĩa xã hội và nhân văn của nó, về mối đe dọa của bệnh truyền nhiễm và tác hại tinh thần lẫn ảnh hưởng xã hội cũng như gia đình của việc quan hệ tình dục sớm, hoặc bữa bãi (và có thể bằng các phương tiện trực quan: cho học sinh thấy bao cao su, thuốc ngừa thai, dụng cụ tránh thai...). Các em cần được hướng dẫn để hiểu rõ cơ chế vận hành của tâm lý thanh niên, từ đó biết cách tự khắc phục các ham muốn bột phát. Công việc khó khăn này phải do các chuyên gia tâm lý học đảm nhận, chứ không thuộc lĩnh vực của các giáo viên dạy môn sinh vật, giáo dục công dân hay các bác sĩ của Trung tâm truyền thông và giáo dục sức khoẻ. Mặt khác, trong chuyện giáo dục giới tính, cha mẹ vẫn phải là người thầy đầu tiên và thông thái nhất của con về vấn đề này. Muốn như vậy, các bậc phụ huynh phải được

trang bị kiến thức, phải học, phải đọc và thường xuyên cập nhật thông tin về vấn đề này. Đa số các bậc phụ huynh do ngân ngại, không muốn cho con mình biết những chuyện "tế nhị". Vì vậy, giáo dục giới tính muốn thành công và hiệu quả thì phải bắt đầu từ việc chuyển biến và nhận thức của các bậc phụ huynh.

Gia đình là cái gốc, một gia đình có đời sống văn hoá thật sự, cha mẹ cư xử ôn hoà với nhau và gần gũi, trò chuyện với con, phân tích cho con hiểu những giá trị đích thực của cuộc sống thì chắc chắn các em sẽ trở nên đầy bản lĩnh và tự tin, biết sống có trách nhiệm với bản thân, với những người xung quanh và với Tổ quốc mình.

Trong khi ở các nước tiên tiến, môn tâm lý học, và cả môn luân lý, được giảng dạy từ bậc phổ thông, thì ở nước ta, chỉ ở trường đại học các em mới làm quen với môn học này, và xin lưu ý rằng: không phải tất cả các trường đại học đều giảng dạy các môn này trong chương trình khoa học cơ bản... nói gì đến các cấp thấp hơn. Nhiều công trình khoa học đã chứng minh rằng: nếu giáo dục cho trẻ một quan niệm đúng đắn về đạo đức xã hội, về tình bạn, tình thầy trò, tình yêu, một thái độ cư xử nghiêm túc, trong sáng, vị tha, quảng đại là điều rất tốt cho trẻ chuẩn bị tâm thế khi bước vào tình yêu. Mặt khác, gia đình và nhà trường cũng giáo dục cho các em chấp nhận thực tại mà mình đã chọn dù phải chịu thiệt thòi để không làm trái pháp luật, không làm phương hại đến người khác vì tính ích kỷ, nhỏ nhen của chính mình. Như vậy, chúng ta sẽ giúp trẻ tránh khỏi những tình huống đáng tiếc, giúp trẻ phương cách khác phục khó khăn, tiết chế tình cảm, không

hành động tiêu cực, lệch pha.

Gia đình, nhà trường, thầy cô, bạn bè hãy luôn dang tay tiếp nhận các em, hãy giúp đỡ, không thờ ơ để các em có chỗ dựa vững chắc lúc vui vẻ cũng như lúc đau buồn, khi thành công cũng như khi thất bại... để các em thấy rằng: tình yêu nam nữ, hay công ăn việc làm dù hệ trọng thế nào chăng nữa cũng không phải là tất cả lẽ sống trên đời. Ngoài tình yêu, các em còn có gia đình, bạn bè, nhà trường, và ngoài công ăn việc làm còn có vấn đề sống vì người khác, vì đất nước, vì tương lai của cả dân tộc mà mình chỉ là một bộ phận hữu cơ trong cái tổng thể biện chứng không phân chia đó, còn rộng hơn nữa, là cả một xã hội tốt đẹp vẫn luôn chào đón các em khi các em phấn đấu vì xã hội ấy. Nhân nào thì quả ấy mà !. Cuộc đời vẫn hết sức có ý nghĩa nếu các em không chỉ có một nghề nghiệp mà còn có một lý tưởng, một mục đích nhân văn, cao đẹp để theo đuổi và phấn đấu suốt đời vì nó. Con người nhân cách chỉ thật sự vĩnh cửu khi họ sống vì người khác, vì cả hành động, vì ngày mai nhiều hơn! Vì vậy, chúng ta, các bạn trẻ không nên lãng phí thời gian và sức lực, sống hoài phí. Đó là bài học của thế hệ đi trước muốn gửi lại cho thế hệ sau.

Khi phân tích một số hiện trạng yếu kém, lệch lạc phần nào ở nhân cách và tâm lý đạo đức một bộ phận thanh niên ngày nay, thì các ý kiến trên đây chỉ là gợi mở cho một sự suy nghĩ ngày càng đầy đủ và nghiêm túc hơn. Càng hiểu đúng, toàn diện đời sống tinh thần, nhu cầu, thị hiếu, ước mơ, lý tưởng... của thanh niên, càng yêu mến, tin tưởng họ, Đảng và Nhà nước ta, nhà trường và xã hội càng có những tác động tích cực có hiệu quả và càng được họ yêu mến, tin cậy, noi theo. ♣